

اختلافات فرهنگی، عاملی تأثیر گذار بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به فضای خوابگاه (نمونه موردی: ایران و قبرس)*

شکوه شاکری اسکی^۱، ساناز لیتکوهی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۶/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۳۰

چکیده

با توجه به افزایش روزافزون مهاجرت دانشجویان برای ادامه تحصیل و حجم دانشجویانی که از خوابگاهها استفاده می‌کنند، خوابگاه دیگر صرفاً محلی برای اقامت، استراحت و خواب دانشجویان نیست، بلکه می‌بایست شرایط رشد فردی، اجتماعی و تحصیلی دانشجو را نیز فراهم کند. بنابراین برای طراحی و فضاسازی، باید علاوه بر اصول زیبایی شناختی، فنی و اجرایی، موارد دیگری مانند توقعات انسانی، ایجاد محیط و فضای مناسب، شناخت پارامترهای مؤثر بر میزان رضایتمندی و نارضایتی دانشجویان که منجر به شناخت حداقل استانداردها و ارتقاء آن به کیفیت جهانی و در نتیجه ثمربخش بودن فعالیتهای علمی- پژوهشی آنها خواهد شد را در نظر گرفت. این تحقیق می‌تواند مشخص سازد که آیا اختلافات فرهنگی بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به محیط خوابگاه، اثر گذار است؟ در این پژوهش از روش "تحقیق پیمایشی" از نوع "عرضی" استفاده شده است. برای این منظور پرسشنامه‌ای تهیه شد که به بررسی تأثیر فرهنگ و ملیت بر تمایلات و ترجیحات محیطی دانشجویان دختر و پسر ساکن خوابگاه پرداخته است. نمونه آماری این تحقیق از بین ۲۲۹ دانشجو (۱۲۱ زن و ۱۰۸ مرد) که ۱۲۸ نفر از پاسخ دهندگان ایرانی و ۱۰۱ نفر دانشجویان دانشگاه قبرس شمالی بودند، تشکیل شده است. مهمترین علت انتخاب این دو خوابگاه شباهت در نوع ساماندهی فضایی که از نوع ساختار خطی بوده است و علاوه بر این، تفاوتها و شباهتهای فرهنگی، مذهبی و اقلیمی که دو کشور دارند امکان مقایسه را فراهم آورد. هدف تحقیق، بررسی تأثیر فرهنگ و ملیت دانشجویان ایران و قبرس شمالی و تأثیر آن بر ترجیحات محیطی آنان نسبت به حفظ حریم شخصی در خوابگاه است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که اختلافات فرهنگی بر تمایلات و ترجیحات شخصی، اجتماعی و فیزیکی دانشجویان مؤثر بوده و رعایت بیشتر حریم‌های شخصی در نزد دانشجویان ایرانی، در ترجیحات فضایی آنان نسبت به محیط خوابگاه نیز تأثیر گذار بوده است.

واژه‌های کلیدی

معماری، خوابگاه دانشجویی، محیط، فرهنگ، ترجیحات محیطی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس تحصیلات تکمیلی علوم و تحقیقات ساوه، ایران

۲. استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه پیام نور، ایران

مقدمه

سکونتگاهها از جمله نیازهای ضروری انسان می باشد و به همین جهت معماری آنها نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. از گونه‌های رایج مسکن، خوابگاههای دانشجویی است. با توجه به اینکه دانشجویان سرمایه عظیم انسانی و فکری در هر کشوری بشمار می‌آیند، سلامت روانی، جسمانی و بهداشتی آنان از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است. خوابگاه‌ها نه تنها باید مکانهای مطلوبی برای خواب و استراحت باشند بلکه باید موقعیت‌های مناسبی را جهت رشد فردی و تحصیلی دانشجویان فراهم آورند. از طرفی محیط مناسب از لحاظ معماری و فضا می تواند بر کاهش استرس و افزایش انگیزه و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبتی داشته باشد. «محیط»^۱ مفهومی است پیچیده و مرکب که دارای ابعاد مختلفی است. داده‌های فضایی، جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، فیزیکی، معماری، نمادی، جغرافیایی، تاریخی و زیستی از ابعاد مهم محیط محسوب می‌شوند (مرتضوی، ۱۳۶۷). به عقیده محققان، محیط و مکان‌هایی که مهیا کننده امکانات و فوایدی برای افراد باشند، بیشتر مورد ترجیح واقع می‌شوند (Kyle et al, 2004). از مهمترین مشکلات خوابگاههای دانشجویی، عدم توجه به ترجیحات محیطی افراد بوده که از عوامل مؤثر در رضایتمندی به شمار می‌آید. تحقیقی که در دانشگاه کرنل انجام شده است، نتایج حاصل از کیفیات، مختصات مکانی و محیطی را در قالب سه دسته، کیفیت فضایی (شامل ابعاد شناختی و فیزیکی)، عوامل مکانی (شامل راحتی، حوزه فعالیت و تعامل اجتماعی) و ترجیحات ساکنین و استفاده کنندگان از مکان، تقسیم نموده‌اند (Purcell et al, 2001). این سه مؤلفه نه تنها به عنوان عمده‌ترین مؤلفه‌های میزان ترجیح مکانی به شمار می‌آیند، بلکه شاخص‌های عینی و مناسبی برای مؤلفه‌های مختلف معماری نیز می‌باشند (بهبهانی و همکاران، ۱۳۹۰). حریم خصوصی به عنوان یک فرآیند عمومی در همه فرهنگ‌ها رخ می‌دهد، اما در بین فرهنگ‌های مختلف، سازوکارهای رفتاری که برای تنظیم میزان مطلوب حریم خصوصی استفاده می‌شود متفاوت است (آلتمن، ۱۹۷۷). در بررسی آلتمن (۱۹۷۷)، اطلاعات نژادشناسی از فرهنگ‌های مختلف (به ویژه جوامعی با کمترین و بیشترین میزان حریم خصوصی) بررسی شده و روابط اجتماعی مختلف، نظیر والدین و بچه‌ها، قوانین، زنان و همسران، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و این نتیجه حاصل شد که حریم خصوصی، فرآیندی جهانی است که سازوکارهای نظارتی منحصر به فرد فرهنگی را شامل می‌شود. همچنین حریم خصوصی به عنوان یک فرآیند فرهنگی خاص شناخته شده است که سازوکارهایی را

برای تنظیم تعامل اجتماعی استفاده می‌کند. بررسی دقیق و موشکافانه فرهنگ‌هایی که ظاهراً حریم خصوصی در آنها نقش اندکی دارد نشان می‌دهد که حتی آنها نیز ساز و کارهای خاص خود را برای نظارت بر حریم خصوصی دارند. این سازوکارها ممکن است کلامی یا غیر کلامی و یا ترکیبی از این دو همراه با سازوکارهای محیطی باشد. به هر حال به نظر آلتمن چنین سازوکارهایی در تمامی فرهنگ‌ها و جوامع به شکلی وجود دارد (آلتمن، ۱۹۷۵). هرگاه سکونتگاه بر طبق هنجارهای فرهنگی طراحی شده باشد، رضایت از سکونتگاه بیشتر خواهد بود. به طور خلاصه، انتخاب، رجحان و رضایت از سکونتگاه منعکس کننده آن چیزی است که ما در یک خانه دوست داریم. اندازه‌گیری این موارد پیچیده‌تر از آن چیزی است که به نظر می‌آید (گیفورد، ۱۹۹۷). با توضیحات ارائه شده در خصوص فرهنگ و تأثیر آن در حرائم شخصی این تحقیق در صدد است تا با بررسی ترجیحات محیطی خوابگاههای دانشجویان ایرانی و غیر ایرانی (نمونه موردی دانشجویان قبرس) روابط معنادار بین این ترجیحات و مؤلفه‌های معماری مرتبط با فرهنگ و حریم شخصی آنان را نمایان سازد. چرا که طراحی مناسب خوابگاه، بر میزان رضایتمندی دانشجویان تأثیر مثبت داشته و بین میزان رضایت از محیط خوابگاه و حس تعلق پذیری نیز رابطه وجود دارد لذا این تحقیق دارای دو هدف علمی و کاربردی می‌باشد که هدف علمی آن بررسی تأثیر اختلافات فرهنگی بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به فضای خوابگاه و دستیابی و استخراج این ترجیحات در دو کشور ایران و قبرس شمالی و مقایسه آنها و هدف کاربردی آن، ارائه راه حل و طرح مناسب برای خوابگاهها با توجه به ترجیحات دانشجویان می‌باشد که در مجال بعدی به آن پرداخته خواهد شد. از آنجاکه دانشجویان آینده سازان جوامع به حساب می‌آیند بنابراین سلامت جسم و به ویژه روان آنها با سلامت جامعه و آینده کشور در ارتباط مستقیم می‌باشند و معماری مناسب با روحیات آنها، می‌تواند در این زمینه مؤثر واقع شود. طراوت و شادابی، عملکرد فردی، اجتماعی و شغلی دانشجویان مرهون سلامت روانی آنان است و طراحی متناسب با نیازها و ترجیحات آنان با توجه به فرهنگ همان محیط، موجب ارتقای کمی و کیفی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی آنان خواهد بود.

حریم شخصی

ابتدا می‌بایست تعاریف مختلف حریم شخصی را مورد بررسی قرار داد تا وجوه اشتراک و افتراق آنها پدیدار شود.

۵- شکوفایی روابط صمیمی: جولی اینز در سال ۱۹۹۲ حریم خصوصی را به عنوان حالت در اختیار داشتن کنترل بر حدودی از تصمیم گیری‌های صمیمی تعریف کرد.

۶- دسترسی محدود به خود: آنیتا آلن در سال ۱۹۸۸ حریم خصوصی را دسترس محدود به خود بیان می‌کند.

۷- آزادی عمل: یکی دیگر از مفاهیم حریم خصوصی ریشه ای عمیق در قانون اساسی دارد و در طول ربع قرن گذشته توسعه یافته است. مارگولیس در سال ۲۰۰۵ می‌گوید حفظ حریم خصوصی در این زمینه به عنوان آزادی یا آزادی عمل در امور شخصی فهمیده شده است.

۸- یک مفهوم گروهی: برناردو در سال ۱۹۷۴ می‌گوید حریم خصوصی، صرفاً یک تمایل فردی نیست، اما یک پیش نیاز ضروری برای عملکرد مؤثر ساختار اجتماعی است. مقاومت در برابر دیده شدن کامل در مورد رفتار فرد به نظر می‌رسد، ناشی از خواص ساختاری از زندگی گروهی است (زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱).

بخش قابل ملاحظه ای از تحقیقات انجام شده در این وادی توسط آلتن انجام شده است. آلتن (۱۹۷۷) بیان می‌کند، حریم خصوصی در سطحی از تجزیه و تحلیل، فرهنگی فراگیر و در سطحی دیگر، فرهنگی منحصر به فرد است. (آلتن، ۱۹۷۷).

حریم خصوصی به عنوان فرآیند کنترل مرز با دیگران، شامل شبکه سازوکارهای رفتاری است که افراد برای رسیدن به سطح مطلوب تعامل اجتماعی استفاده می‌کنند. این سازوکارها شامل رفتارهای کلامی، غیرکلامی و رفتارهای محیطی نظیر فضای شخصی و قلمروگرایی و روش‌های پاسخ‌دهی فرهنگی است. یک شخص بسته به شرایط، ممکن است از رفتارهای چندگانه ی مختلفی برای رسیدن به سطح مطلوب حریم خصوصی استفاده کند. افراد و فرهنگ‌های مختلف ممکن است از ترکیب‌های منحصر به فرد به عنوان سازوکارهای تنظیم حریم خصوصی استفاده کنند (Altman, 1977).

امکان جهان‌شمولی حریم خصوصی مربوط به توانایی فرد یا گروه برای تنظیم تعامل با دیگران است و انسان بسته به شرایط، گاهی اوقات رفتار باز و گاهی اوقات رفتار بسته را به کار می‌گیرد. از طرفی دیگر، ممکن است رفتارها و سازوکارهای روانی که برای تنظیم حریم خصوصی به کار گرفته می‌شوند از نظر فرهنگی منحصر به فرد باشد. بنابراین، در حالی که ممکن است، قابلیت تنظیم حریم خصوصی فرهنگی جهانی باشد، رفتارها و تکنیک‌های خاصی که برای کنترل تعامل استفاده می‌شود ممکن است از فرهنگ به فرهنگ دیگر کاملاً متفاوت باشد (آلتن، ۱۹۷۷).

جدول ۱: تعاریف حریم خصوصی

محقق	سال	تعریف
وارن و براندیس	۱۸۹۰	قانون مشترک برای افراد که حق تعیین اینکه تا چه اندازه افکار و احساسات خود را باید در ارتباط با دیگران قرار دهد تامین می‌کند
بیتس	۱۹۶۴	این احساس فرد که دیگران باید از آنچه برای او مهم است جدا و دور باشند و در ضمن اذعان به اینکه دیگران نیز حقی از آن چیز دارند
چاپین	۱۹۵۱	ارزش تنها ماندن و آسودگی از فشار حضور دیگران
ژورار	۱۹۶۶	نتیجه تمایل فرد به پنهان نگه داشتن تجربیات گذشته و زمان حال خود و اهدافش برای آینده... تمایل به معما بودن برای دیگران
وستین	۱۹۷۰	حق تصمیم گیری فرد در مورد اینکه چه نکاتی در باره شخصیتش و تحت چه شرایطی بهتر است به دیگران منتقل شود
راپاپورت	۱۹۷۲	توانایی نظارت بر تعامل، در اختیار داشتن حق انتخاب و تمهیدات و سازوکارهای لازم برای جلوگیری از تعامل ناخواسته و دستیابی به رابطه مطلوب
زیمل	۱۹۵۰	کنترل محرک‌های دریافتی از دیگران، میزان اطلاعات و فاصله افراد از یکدیگر
شیلز	۱۹۶۶	نظارت بر انتقال اطلاعات از فرد به فرد به گروه، گروه به گروه، گروه به فرد

مأخذ: زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱

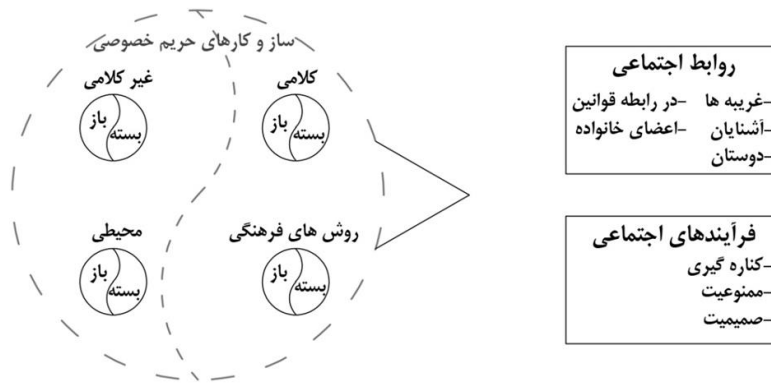
با جمع بندی تعاریف آورده شده در جدول فوق و نیز سایر مطالعات انجام شده در خصوص حریم و خلوت شخصی، مفاهیم مرتبط با حریم شخصی را می‌توان در ۸ محور زیر خلاصه کرد:

۱- تنظیم تعامل: جانسون در سال ۱۹۹۱ حریم خصوصی را، تنظیم کننده تعامل بین خود و دیگران و یا در برابر محرک‌های محیطی تعریف کرده است.

۲- کنترل: بر خلاف باور عموم، حریم خصوصی لزوماً به معنای کناره گیری و جدایی از مردم نیست. در عوض شامل کنترل مقدار و نوع تماس با دیگران است. (پدرسون، ۱۹۹۹)

۳- حق تنها بودن: در سال ۱۸۹۰ وارن و براندیس می‌گویند که با توجه به اختراعات و روش کسب و کار اخیر، توجه به گام بعدی که باید برای حفاظت از شخص انجام گیرد و برای تأمین امنیت افراد است، حق تنها بودن را سبب شده است.

۴- حق رازداری: پوسنر در سال ۱۹۹۸ حریم خصوصی را به عنوان حق پنهان کردن حقایق باور نکردنی درباره خود تعریف می‌کند.

تصویر ۱. چهارچوب تنظیم حریم خصوصی در رابطه با فرهنگ (مأخذ: آلمن، ۱۹۷۷)

می تواند در زمینه اش متفاوت باشد، به عنوان یک فرآیند دیالکتیک می تواند تمام یا تنها کوچکترین بخش دایره را اشغال کند. تسلط دسترسی یا در دسترس نبودن طرف یک دایره می تواند از یک زمان به زمان دیگر تغییر کند، با توجه به شرایط لحظه ای، یا سازوکار خاص که ممکن است برای یک دوره ی زمانی طولانی تسلط پیدا کند به عنوان یک سبک فرهنگ دائم، به عنوان مثال، دیواره های اطراف خانه ها (زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱).

شکل بالا، رویکردی را که آلمن برای بررسی جنبه های فرهنگی حریم خصوصی استفاده کرده است، خلاصه می کند. دایره های کوچک نشان دهنده سازوکارهای رفتاری متفاوت برای کنترل حریم خصوصی هستند، برای مثال، رفتارهای کلامی و غیرکلامی. تقسیمات درون دایره ها نشان دهنده مفهوم دیالکتیکی از دسترسی یا در دسترس نبودن است. برای مثال، در حوزه غیرکلامی، سازوکارهایی برای تسهیل رفتار باز یا بسته در برابر دیگران وجود دارد. علاوه بر این، هریک از بخش های یک دایره

جدول ۲: عوامل موثر بر تنظیم اشکال گوناگون حریم خصوصی در افراد (مأخذ: زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱)

محقق	سال	آیتم ها
پاستالن	۱۹۷۰	۱. مسائل اجتماعی پیشین
		۲. عوامل شخصی
		۳. سازوکارهای دستیابی به حریم خصوصی
		۴. عوامل محیطی
آلمن و چمرز	۱۹۸۰	۱. عوامل شخصی
		۲. عوامل فرهنگی
		۳. عوامل اجتماعی
		۴. محیط فیزیکی
دمیراباس و دمیرخان	۲۰۰۰	۱. سن
		۲. ویژگی های شخصی
		۳. زمینه های فرهنگی
		۴. جنسیت
		۵. زمینه های اقتصادی
تی مک اندرو	۱۹۹۲	۶. زمینه های اجتماعی
		۷. زمینه های آموزشی
		۱. ویژگی های شخصی
گیفورد	۱۹۹۷	۲. زمینه های فرهنگی
		۱. عوامل شخصی
پدرسون	۱۹۹۹	۲. موقعیت
		۱. فاکتورهای شخصی
		۲. فاکتورهای موقعیتی
		۳. فاکتورهای فیزیکی محیط

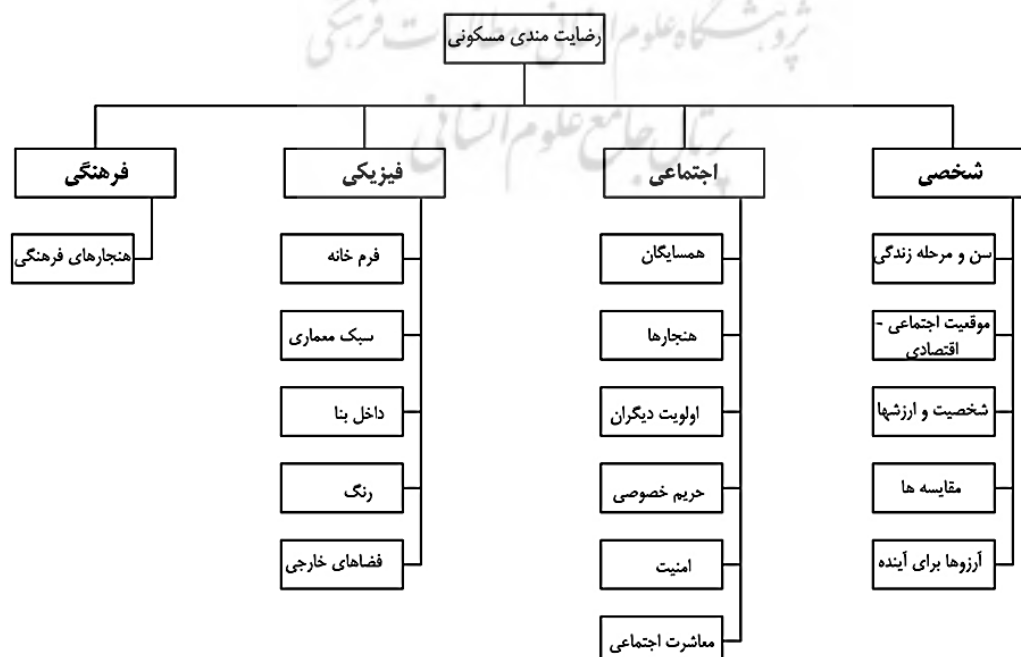
پیشینه تحقیق

بهبهانی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیق خود با عنوان «طراحی خوابگاه‌های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روانشناسی محیطی» و بررسی متغیرهای اطلاعات فردی، ترجیحات دانشجویان در حوزه محیط و معماری، نوع خوابگاه ترجیحی و مبانی روانشناختی محیطی، به این نتیجه دست یافتند که اکثر دانشجویان خوابگاه نوع سوئیتی را به لحاظ معماری و خلوت شخصی برای سکونت ترجیح می‌دهند. همچنین میزان سرزندگی در روابط اجتماعی در خوابگاه‌های نوع راهرویی بیشتر است. بین مقطع تحصیلی و نوع اتاق ترجیحی نیز تفاوت معناداری مشاهده شد؛ دانشجویان تحصیلات تکمیلی اتاق تک نفره را ترجیح می‌دهند و در شاخص‌های روانشناختی نیز این نتیجه بدست آمد که حس برقراری روابط اجتماعی و میزان سرزندگی در خوابگاه راهرویی از خوابگاه سوئیتی بیشتر است و همچنین در بین دانشجویان، اولویت دانشجویان مرد، به هم اتاق بودن با هم رشته و هم مقطع خود است و نیز دانشجویان بدون توجه به هزینه، در انتخاب نوع خوابگاه، دانشجویان بیشترین فضای شخصی، کمترین ازدحام و شرایط مناسب برای مطالعه و استراحت را انتخاب می‌کنند.

آدریانی و همکاران در سال ۱۳۸۵ در مطالعه ای تحت عنوان «مقایسه میزان افسردگی، اضطراب، استرس و کیفیت زندگی دانشجویان پسر و دختر مقیم خوابگاه‌های دانشجویی» به بررسی متغیرهای افسردگی، اضطراب، استرس، کیفیت یادگیری در

دانشجویان پسر و دختر مقیم خوابگاه دانشگاه تربیت مدرس پرداخته است که مشخص شد میزان استرس، افسردگی، اضطراب در دانشجویان پسر بیش از دختران است. ۳۳/۲٪ از دانشجویان دارای کیفیت زندگی متوسط و ۴/۹٪ دارای کیفیت زندگی در سطح پایین می‌باشند. و همچنین مشخص شد که ارتباط معناداری بین مقطع تحصیلی با میزان افسردگی، اضطراب، استرس و کیفیت زندگی وجود ندارد و اضطراب، استرس در این مطالعه با یکدیگر ارتباط مستقیم و با کیفیت زندگی ارتباط معکوس را نشان می‌دهد. پدرسون در سال ۱۹۹۹ در پژوهشی تحت عنوان «مدل انواع حریم خصوصی توسط عملکرد حریم خصوصی» نشان داده که تفاوت‌هایی در ترجیحات دو جنسیت برای استفاده از انواع مختلف حریم خصوصی وجود دارد. به عنوان مثال، یافته شد که مردان انزوای بیشتری را نسبت به زنان ترجیح می‌دهند و زنان صمیمیت با دوستان و صمیمیت با خانواده را بیشتر از مردان ترجیح می‌دهند. با این حال، نتایج نشان می‌دهد، پس از آن که حریم خصوصی انتخاب شد، عملکرد آن در برآوردن نیازهای حریم خصوصی برای زنان و مردان یکسان است.

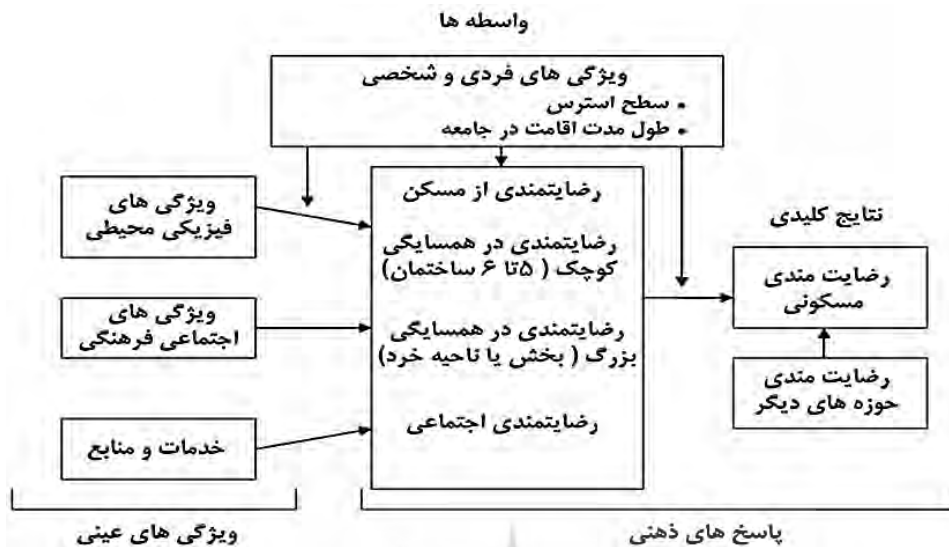
رابرت گیفورد در سال ۱۹۹۷ در تحقیقی با عنوان «روانشناسی محیط‌های مسکونی» به بررسی رضایتمندی مسکونی پرداخت و مدل ارائه داد که خود چهار گروه از عوامل دخیل در رضایتمندی مسکونی را مد نظر قرار می‌دهد: عوامل شخصی، اجتماعی، فیزیکی و فرهنگی (تصویر ۲).

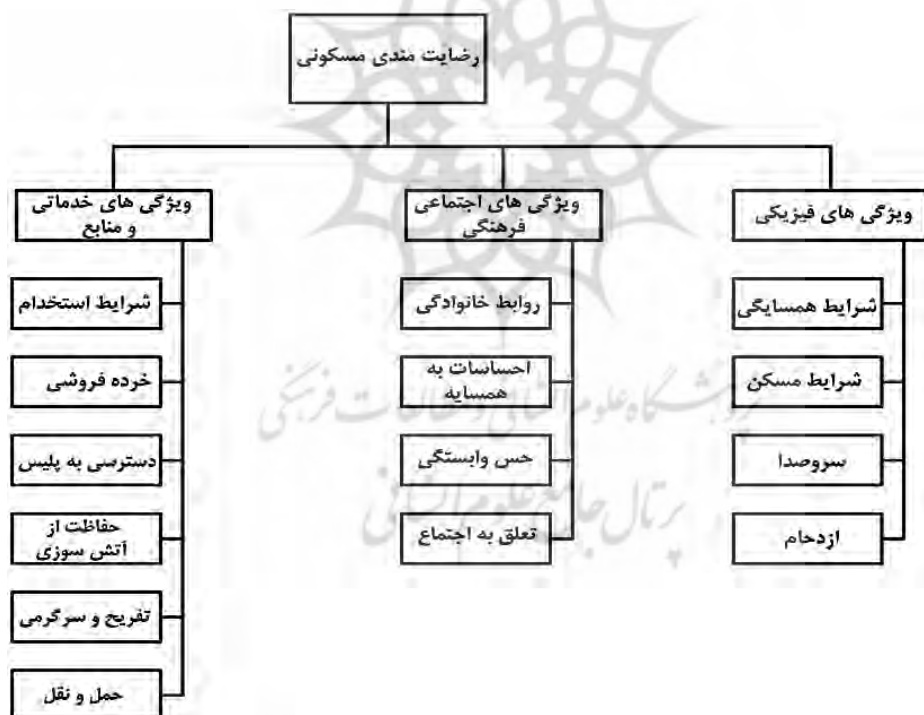
تصویر ۲. مدل رضایتمندی مسکونی و مولفه‌های موثر بر آن - رابرت گیفورد (مأخذ: زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱)

می‌آید (گیفورد، ۱۹۹۷). مارانس (۲۰۰۳) نیز مدلی برای رضایتمندی مسکونی ارائه داد: (تصویر ۳ و ۴)

به طور خلاصه، انتخاب، رجحان و رضایت از سکونتگاه منعکس کننده آن چیزی است که ما در یک خانه دوست داریم. اندازه‌گیری این موارد پیچیده‌تر از آن چیزی است که به نظر

تصویر ۳. مدل مارانس (۲۰۰۳) از فاکتورهای موثر بر رضایت مندی مسکونی (مأخذ: پوتر و همکاران، ۲۰۰۶)

تصویر ۴. ویژگی‌های عینی در رضایت مندی مسکونی مدل مارانس (۲۰۰۳) (مأخذ: زمانی بالا جاده، ۱۳۹۱)

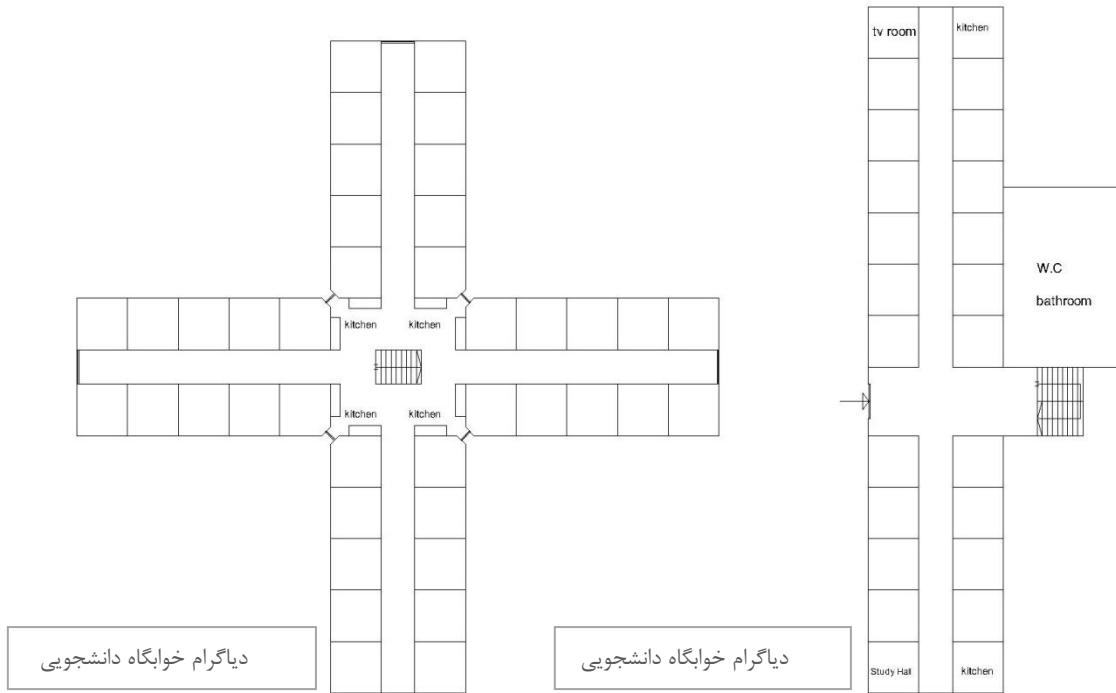
شناخت این تأثیر و استخراج ترجیحات محیطی دانشجویان بر اساس فرهنگ همان کشور و طراحی متناسب با نیازها و ترجیحات آنان، شرایط رضایتمندی و نیز ارتقای کمی و کیفی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی آنان را فراهم آورد.

تحقیقاتی در کشور خصوص خوابگاه‌های دانشجویی انجام شده است اما سنجش و استخراج ترجیحات محیطی دانشجویان و نیز مقایسه بین دانشجویان ایرانی و قبرسی که دارای تفاوت‌های فرهنگی قابل توجهی می‌باشند، تحقیقی بدیع و ارزنده خواهد بود. محوری که این تحقیق بر آن متمرکز شده است، بررسی تأثیر فرهنگ و ملیت دانشجویان ایران و قبرس شمالی بر ترجیحات محیطی آنان نسبت به فضای خوابگاه است که نهایتاً ما می‌توان با

روش تحقیق

با توجه به اینکه این پژوهش هم موجب شناخت و بکارگیری تمایلات و ترجیحات دانشجویان نسبت به محیط خوابگاه در طراحی این مجموعه خواهد شد، از نوع تحقیقات کاربردی است و نتایج آن در سطح خوابگاههای داخل کشور قابل تعمیم است. در این پژوهش، کانون تحلیل «ترجیحات محیطی استفاده کنندگان» است و در کنار آن نقش ملیت بر این ترجیحات مورد بررسی قرار می‌گیرد. واحد تحلیل در تحقیق حاضر فرد است. برای جمع‌آوری اطلاعات درباره مبانی نظری و ادبیات موضوع از روش مطالعات کتابخانه‌ای و اینترنتی، و از طریق بررسی کتابها، مجلات و سایتهای اینترنتی و برای اخذ اطلاعات در خصوص ترجیحات و تفاوتهای دانشجویان از روش مطالعات میدانی استفاده شده است و برای گردآوری اطلاعات از ابزارهایی مانند فیش، جداول استخراج آمارهای مورد نیاز، یادداشت برداری و پرسشنامه استفاده شده است. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات میدانی در این تحقیق، پرسشنامه است. در واقع در این پژوهش از روش "تحقیق پیمایشی" از نوع "عرضی" استفاده شده است که هدف این نوع روش مطالعه، نگرش و سطح دانش یک جمعیت و ترجیح استفاده کنندگان است و استفاده از نوع عرضی به جهت مطالعه چند گروه در یک برش زمانی است (سامانی، ۱۳۸۸). محتوای کلی سوالهای پیمایشی این تحقیق به دو دسته تقسیم می‌شوند: سوالهای جمعیت شناسی و سوالهای نگرشی؛ سوالهای جمعیت شناسی مربوط به خصوصیات کلی پاسخ دهندگان از قبیل؛ جنسیت، سن، مدرک تحصیلی، رشته تحصیلی، قومیت و مانند آن است. سوالهای نگرشی با هدف کشف دیدگاهها، نظرات و ادراک پاسخ دهندگان نسبت به ابعاد و متغیرهای مختلف زندگی خوابگاهی تنظیم شده است. برای اندازه گیری نگرش پاسخ دهندگان از مقیاس لیکرت^۲ استفاده شده است و برای یافتن پاسخ سؤال در مورد اهمیت عوامل محیطی و تأثیر آن بر میزان رضایت مندی دانشجویان خوابگاهی ناشی از تأثیر ساماندهی کالبدی بر فضا، ابتدا معماری و فضای داخلی خوابگاه از جمله: رنگ- نور- تهویه- مبلمان و... و سپس عوامل مختلف بر میزان رضایت مندی دانشجویان مورد سؤال قرار گرفتند و میزان همبستگی و اهمیت این عوامل با

رضایت‌مندی مسکونی با معیار اهمیت خیلی زیاد تا خیلی کم مورد سوال قرار گرفت. مهمترین این پارامترها که به طور کلی درجه اهمیت آنها را بر میزان رضایت‌مندی مورد سوال قرار دادند عبارت بودند از: فضای سبز خوابگاه - وجود فضاهای ورزش، مطالعه، تعامل و گپ زدن دانشجویان - امکان تغییر فضای شخصی در اتاق توسط دانشجو و... جامعه آماری این پژوهش از بین دانشجویان خوابگاه دانشجویی دانشگاه علوم و تحقیقات در کشور ایران و خوابگاه آلفام دانشگاه EMU در کشور قبرس شمالی در رشته‌ها و مقاطع گوناگون تحصیلی و در هر دو جنس زن و مرد بوده است. جمهوری ترک قبرس شمالی که معمولاً قبرس شمالی خوانده می‌شود ناحیه تحت تسلط ترک‌ها در شمال جزیره قبرس واقع در دریای مدیترانه شرقی می‌باشد. از آنجایی که ایران و ترکیه به لحاظ تاریخی، زبانی و قومی، دارای روابط عمیق و گسترده فرهنگی با هم می‌باشند و نیز بخاطر وجود مرزهای مشترک بین این دو کشور، مشترکات زیادی از جمله در زمینه مذهبی، تجاری، زبان، غذا، پوشش، آداب و رسوم و اقلیم بین آنها وجود دارد، و همچنین بدلیل ساختار یکسان این دو خوابگاه که هر دو دارای ساختار کالبدی راهرویی هستند، این دو خوابگاه جهت مقایسه انتخاب شد. ابتدا برای پی بردن به شرایط خوابگاهی فعلی و تمایلات و ترجیحات دانشجویان، به این دو خوابگاه مراجعه شد و پرسشنامه‌ای با ۱۸ سؤال بین نمونه پژوهش در مقاطع گوناگون تحصیلی در محیط خوابگاه‌ها به صورت تصادفی توزیع گردید و بعد پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد. از بین ۲۲۹ پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها ۱۰۸ نفر (۴۷,۲ درصد) دانشجوی مرد و ۱۲۱ نفر (۵۲,۸ درصد) دانشجوی زن بودند. ملیت دانشجویان در این تحقیق به دو گروه ایرانی ۱۲۸ نفر (۵۵,۹ درصد) و خارجی ۱۰۱ نفر (۴۴,۱ درصد) دسته بندی شده است. نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها استخراج شد و توسط نرم افزار SPSS مورد تحلیل آماری قرار گرفت. نتایج مربوطه به آمار استنباطی پرداخته و رابطه بین مؤلفه‌های فرهنگی و ترجیحات محیطی دانشجویان در خصوص خوابگاه را مورد بررسی قرار می‌دهد. پارادایم تحقیق کمی و روش تحقیق، همبستگی است و برای تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و تحلیل آماری کای اسکور استفاده شده است.

تصویر ۵. دیاگرام خوابگاه دانشجویی ایران و قبرس (مأخذ: نگارندگان)

جدول ۴: کای اسکور برای اختلاف بین ملیت و تعبیه فضا برای ملاقات دانشجویان با همسر خود

p-value	درجه آزادی	مقدار کای اسکور	کای اسکور
.018	4	11.874 ^a	کای اسکور
.017	4	12.073	ضریب لیکلی هود

مأخذ: نگارندگان

در این تحلیل به جواب خیلی زیاد تا خیلی کم به ترتیب نمره ۱ تا ۵ داده شده است. میانگین نمرات دانشجویان ایرانی ۲/۶ و میانگین نمرات دانشجویان خارجی ۱/۲۹ می‌باشد و آزمون کای اسکور (جدول ۴) نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری بین دانشجویان خارجی و ایرانی در میزان اهمیت فضایی برای ملاقات با همسر خود در خوابگاه وجود دارد ($p\text{-value} > 0.05$). یعنی دانشجویان خارجی نسبت به دانشجویان ایرانی اهمیت بیشتری برای وجود فضا برای ملاقات با همسر خود قایل هستند.

جدول ۵: کای اسکور برای رابطه بین ملیت و امکان پذیرش مهمان در اتاق

p-value	درجه آزادی	مقدار کای اسکور	کای اسکور
.000	4	26.345 ^a	کای اسکور
.000	4	29.170	ضریب لیکلی هود

مأخذ: نگارندگان

کای اسکور (جدول ۵) نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ بین دانشجویان ایرانی و خارجی در میزان اهمیت دادن به امکان پذیرش مهمان در اتاق وجود دارد ($p\text{-value} >$

نتایج تحقیق

در این قسمت با بررسی سؤالات پرسشنامه و تحلیل آماری نتایج حاصل شد که بیان‌کننده اختلاف معنادار آماری بین آیتم‌های مورد بررسی و ملیت دانشجویان می‌باشد.

جدول ۳: آزمون کای اسکور برای رابطه بین ملیت و وجود فضاهای ورزش، مطالعه و تعامل بدون تفکیک جنسیتی

p-value	درجه آزادی	مقدار کای اسکور	کای اسکور
.002	4	16.997 ^a	کای اسکور
.001	4	18.026	ضریب لیکلی هود

مأخذ: نگارندگان

در این تحلیل به جواب خیلی زیاد تا خیلی کم به ترتیب نمره ۱ تا ۵ داده شده است. میانگین نمرات دانشجویان ایرانی ۲/۷۲ و میانگین نمرات دانشجویان خارجی ۱/۷۵ می‌باشد و آزمون کای اسکور (جدول ۳) نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری بین دانشجویان خارجی و ایرانی در میزان اهمیت وجود فضاهای ورزش و مطالعه و تعامل دانشجویان در یک خوابگاه ایدآل در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ وجود دارد ($p\text{-value} > 0.01$). یعنی دانشجویان خارجی نسبت به دانشجویان ایرانی اهمیت بیشتری برای وجود فضاهای ورزش و مطالعه و تعامل دانشجویان در خوابگاه بدون تفکیک جنسیتی قایل هستند.

بسیاری دارد. با توجه به این نکته و با شناخت فرهنگ همان کشور می‌توان با طراحی مناسب و ایده آل بر اساس تمایلات و ترجیحات دانشجویان، در جهت رفاه بیشتر و ارتقاء سطح کمی و کیفی زندگی آنان فراهم آورد.

اختلافات فرهنگی بر تمایلات و ترجیحات شخصی، اجتماعی و فیزیکی و بطور کلی بر ترجیحات محیطی دانشجویان مؤثر است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که دانشجویان ایرانی تمایل بیشتری به مجزا بودن فضاهای اقامتی دختران و پسران و تمایل به تبدیل تمامی اتاقها به سویت دارند در حالیکه دانشجویان خارجی تمایل بیشتری به وجود فضاهای ورزش، مطالعه و تعامل بدون تفکیک جنسیتی، تعبیه فضا برای ملاقات دانشجویان با همسر خود و وجود فضایی برای پذیرش مهمان غیر از اتاق دانشجویان دارند که این نتایج با شرایط فرهنگی حاکم بر این دو کشور نیز سازگار می‌باشد. وجود اعتقادات دینی و مذهبی و به دنبال آن متفاوت بودن تعریف حریم‌های شخصی در این دو کشور با ترجیحات استخراج شده از دانشجویان همخوانی دارد. بطوریکه تمایل به مجزا بودن و تفکیک جنسیتی فضاها و نیز تمایل به داشتن سویت به جای اتاق همگی بر تمایل به داشتن حریم شخصی بیشتر اشاره دارند. موارد زیر نیز از جمله نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌باشد:

- بین رضایت از خوابگاه و احساس تعلق به فضای خوابگاه رابطه معنی دار وجود دارد ($p\text{-value} > 0/01$).
  - بین رضایت از فضای اتاق و احساس تعلق به فضای خوابگاه رابطه معنی دار وجود دارد ($p\text{-value} > 0/01$).
  - بین تعداد نفرات ساکن در اتاقها و رضایتمندی از فضای اتاق رابطه معنی دار وجود ندارد ($p\text{-value} < 0/05$).
- برای رضایتمندی مسکونی چهار گروه عوامل تأثیرگذار می‌باشد که در این تحقیق به بررسی عامل فرهنگ و تأثیر آن بر عوامل دیگر و نیز تمایلات دانشجویان از محیط خوابگاه پرداخته شد. برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود به بررسی اثری که تک تک این عوامل به طور مستقیم بر روی هم و بطور غیر مستقیم بر رضایتمندی مسکونی می‌گذارد پرداخته شود.

سپاس‌گذاری

از آقای دکتر عباس یزدانفر هیأت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران که در مراحل مختلف اجرای پژوهش همواره یاور و پشتیبان بوده‌اند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

۰/۰۱). یعنی دانشجویان خارجی اهمیت بیشتری به امکان پذیرش مهمان در اتاقشان قایلند.

جدول ۶: کای اسکور برای رابطه بین ملیت و مجزا بودن فضاهای اقامتی دختران و پسران

مقدار کای اسکور	درجه آزادی	p-value
کای اسکور	4	20.832 ^a
ضریب لیکلی هود	4	21.714

مأخذ: نگارندگان

کای اسکور (جدول ۶) نشان می‌دهد که اختلاف معنی داری در سطح ۰/۰۱ بین دانشجویان ایرانی و خارجی در میزان اهمیت دادن به مجزا بودن فضاهای اقامتی دانشجویان در خوابگاه وجود دارد ($p\text{-value} > 0/01$). یعنی دانشجویان ایرانی اهمیت بیشتری برای تفکیک جنسیتی فضاهای اقامت قایلند.

جدول ۷: کای اسکور برای رابطه بین ملیت و وجود فضایی برای پذیرش مهمان غیر از اتاق دانشجو

مقدار کای اسکور	درجه آزادی	p-value
کای اسکور	4	15.131 ^a
ضریب لیکلی هود	4	15.269

مأخذ: نگارندگان

کای اسکور (جدول ۷) نشان می‌دهد که اختلاف معنی داری در سطح ۰/۰۱ بین دانشجویان ایرانی و خارجی در میزان اهمیت دادن به پذیرش مهمان در فضایی غیر از اتاق دانشجو وجود دارد ($p\text{-value} > 0/01$). یعنی دانشجویان خارجی اهمیت بیشتری برای وجود فضایی مجزا برای مهمان قایلند.

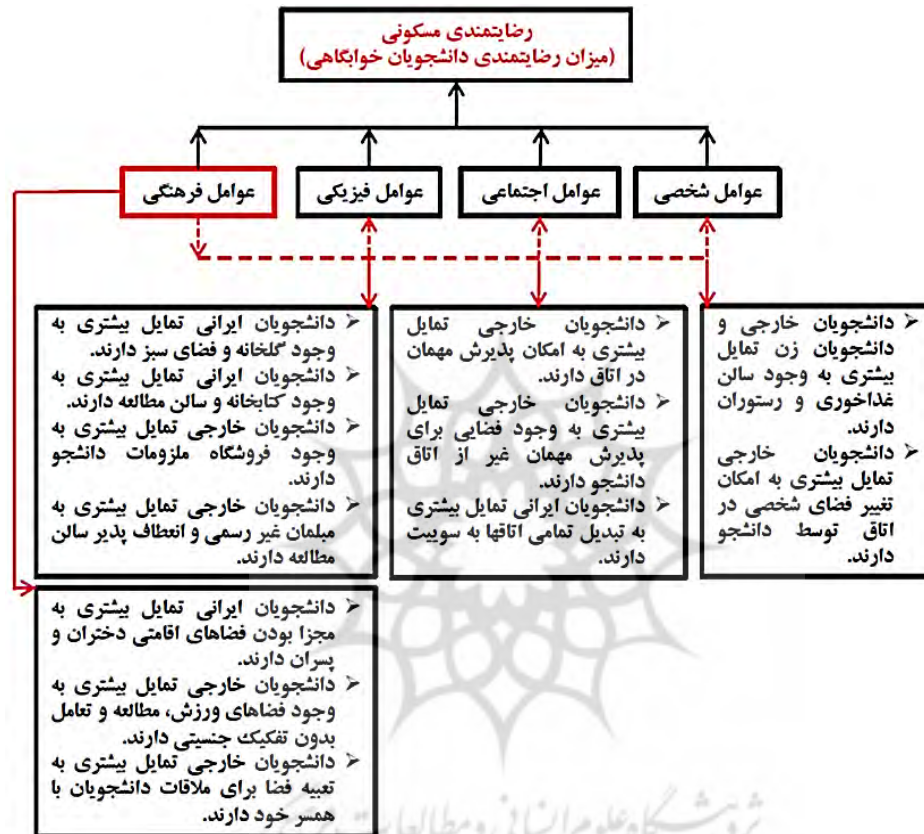
بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس مدل رضایتمندی مسکونی رابرت گیفورد (۱۹۹۷)، چهار گروه از عوامل در رضایتمندی مسکونی مدنظر قرار می‌گیرند که عبارتند از: عوامل شخصی، عوامل اجتماعی، عوامل فیزیکی و عوامل فرهنگی؛ با توجه به اینکه خوابگاههای دانشجویی از گونه‌های رایج مسکن بشمار می‌روند، این عوامل بر میزان رضایتمندی دانشجویان خوابگاهی نیز تأثیرگذار است. در این تحقیق مدلی ارائه شد که تکمیل کننده مدل رضایتمندی رابرت گیفورد بوده (تصویر ۴) و آن تأثیری است که عامل فرهنگی به طور مجزا بر سه عامل دیگر می‌گذارد و بطور مستقیم و غیر مستقیم در رضایتمندی مسکونی دانشجویان نقش

جدول ۸: نتیجه گیری از بررسی سوالات پرسشنامه که با هم اختلاف معنادار آماری داشته‌اند به تفکیک ملیت پاسخگویان

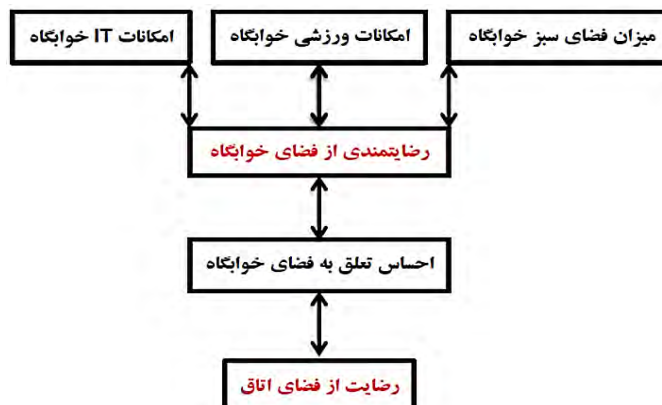
توضیحات	p-value ملیت	ملیت	آیتم مورد بررسی
دانشجویان خارجی تمایل بیشتری داشتند	$p\text{-value} > 0/01$	✓	۱ وجود فضاهای ورزش، مطالعه و تعامل بدون تفکیک جنسیتی
دانشجویان خارجی تمایل بیشتری داشتند	$p\text{-value} > 0/05$	✓	۲ تعبیه فضا برای ملاقات دانشجویان با همسر خود
دانشجویان خارجی تمایل بیشتری داشتند	$p\text{-value} > 0/01$	✓	۳ امکان پذیرش مهمان در اتاق
دانشجویان ایرانی تمایل بیشتری داشتند	$p\text{-value} > 0/01$	✓	۴ مجزا بودن فضاهای اقامتی دختران و پسران
دانشجویان خارجی تمایل بیشتری داشتند	$p\text{-value} > 0/01$	✓	۵ وجود فضایی برای پذیرش مهمان غیر از اتاق دانشجو

مأخذ: نگارندگان

تصویر ۶. مدل تکمیل شده مدل رضایت مندی مسکونی رابرت گیفورد (مأخذ: نگارندگان)

بر اساس نتایج و تحلیل آماری روابط دو طرفه و معنادار عوامل مختلف بر رضایتمندی و نیز احساس تعلق به فضای خوابگاه مشخص شد که به کمک الگوی شماتیک نشان داده می شود. (تصویر ۶)

تصویر ۷. الگوی شماتیک روابط معنادار عوامل مختلف بر رضایتمندی از فضای خوابگاه (مأخذ: نگارندگان)

پی‌نوشت

1- Environment

۲- مقیاس لیکرت یکی از رایج‌ترین مقیاسهای اندازه‌گیری نگرش است. این مقیاس از مجموعه‌ای منظم از گویه‌ها (عبارات) که به ترتیب خاصی تدوین شده است، ساخته می‌شود. این گویه‌ها حالات خاصی از پدیده مورد اندازه‌گیری را به صورت گویه‌هایی که از لحاظ ارزش اندازه‌گیری دارای فاصله‌های مساوی است، عرضه می‌کند (سرمد و دیگران، ۱۳۸۳).

فهرست منابع

- آلتمن، ایروین. (۱۹۷۵). محیط و رفتار اجتماعی. ترجمه علی نمازیان. انتشارات دانشگاه بهشتی، ۱۳۹۰.
- بهزاد بهبهانی، آرزو؛ علی‌آبادی، محمد؛ سامانی، سیامک و پور نادری، حسین (۱۳۹۰). طراحی خوابگاه‌های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روان‌شناسی محیطی، روان‌شناسی معاصر، (۱) ۶، صص. ۵۹-۶۸.
- رضایی آدریانی، م؛ آزادی، آرمان؛ احمدی، فضل‌الله و واحدیان عظیمی، امیر (۱۳۸۶). مقایسه میزان افسردگی، اضطراب، استرس و کیفیت زندگی دانشجویان پسر و دختر مقیم خوابگاه‌های دانشجویی. پژوهش پرستاری، دوره ۲، شماره ۴ و ۵، صص. ۳۱-۳۸.
- زمانی بالاجاده، جواد (۱۳۹۱). طراحی مسکن دانشجویی با تأکید بر ایجاد حریم خصوصی (فضای کالبدی و رضایت مندی)، آرشیو دانشکده معماری دانشگاه علم و صنعت ایران.
- سامانی، س (۱۳۸۶). بررسی اثر ساختارهای مسکونی بر کنش‌های روانشناختی اهالی و آرایه راهکارهای معماری جهت حل معضلات روانی ناشی از آن، شیراز: سازمان مسکن و شهرسازی استان فارس.
- سامانی، س (۱۳۸۸). کنگره روش‌های تحقیق در معماری، ۲۳ مرداد ماه ۱۳۸۸، شیراز.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۳). روشهای تحقیق در علوم رفتاری، تهران، آگاه، چاپ نهم.
- گیفورد، رابرت (۱۹۹۷). روانشناسی محیط‌های مسکونی، ترجمه: وحید قبادیان، فصلنامه معماری و فرهنگ، شماره ۱ و ۲، ۱۳۸۱.
- مرتضوی، شهرناز (۱۳۶۷). روانشناسی محیط، تهران، انتشارات شهید بهشتی.
- Altman I (1977). Privacy regulation: culturally universal culturally specific, Journal of Social Issues, No. 3, Vol, 33, pp. 66-84.
- Kyle GT, Mowen AJ, Tarrant M (2004). Linking place preferences with place meaning: An examination of relationship between place motivation and place attachment, Journal of Environmental Psychology, Vol. 24, pp. 439-454.
- Pedersen DM (1999). Model for types of privacy by privacy function, Journal of Environmental Psychology, Vol. 19, pp. 397-405.
- Potter JJ Cantarero R, Boren EA (2006). Stress, Status, and Sociability: Exploring Residential Satisfaction in the Rural Midwest Following Rapid Immigration, University of Nebraska-Lincoln.
- Purcell AT, Peron E, Berto R (2001). Why do preferences differ between scene types, Environment and Behavior, Vol. 33, pp. 93-106.